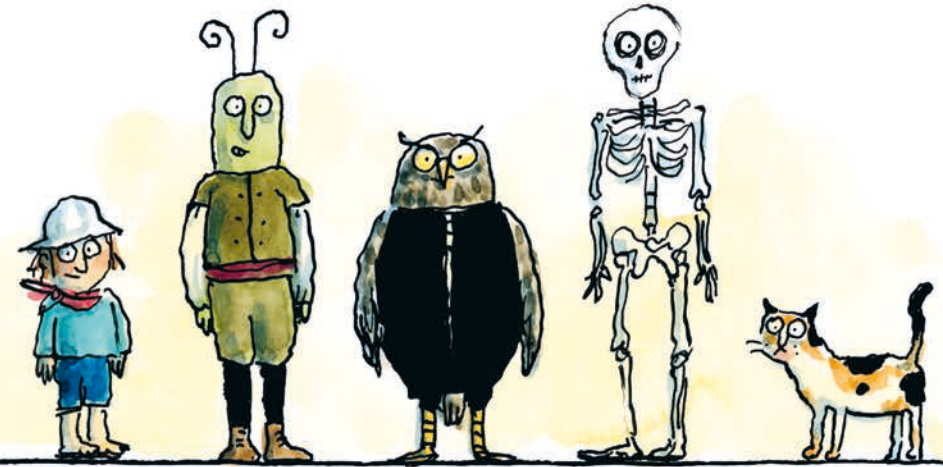

Katharina von der Gathen • Anke Kuhl

Vertaald door Esther Ottens

EEN TUINTJE OP JE BUIK

Over de dood en alles eromheen

Voor Bärbel en Stine
K.

Voor Pu, Mu en Openom
A.

Inhoud

Een paar dingen vooraf	12
ALS HET LEVEN OPHOUDT	15
Begin en einde	17
Waar mensen aan doodgaan	22
Vreemde sterfgevallen	28
Tobi vertelt	32
Moppenpagina: je lacht je rot!	34
HOE GAAT DAT, DOODGAAN?	37
Doodgaan	39
Erbij zijn	43
Dood	45
De laatste verzorging	47
Martin vertelt	49
Bang voor doden	53
Ontmoeting met een dode	54
Schijndood	56
Oude rituelen	57
Afscheid nemen	60
Karl vertelt	62
Na de dood	65

DE UITVAART **69**

Het een of het ander 71

Het crematorium 72

De begraafplaats 74

    Uli vertelt 78

De laatste rustplaats 80

    Allerlei urnen 83

    Allerlei kisten 84

    Barbara en Julia vertellen 88

Eén uitvaart – een heleboel beslissingen 92

Een typische uitvaart 94

    Cäcilie vertelt 96

Moppenpagina: je lacht je rot! 100

ROUWEN **103**

Opeens is alles anders 105

Rouwgevoelens 106

    Dingen die kunnen helpen 109

Wat blijft 110

Verder leven 113

    Anja vertelt 115

LEVEN MET DE DODEN **119**

    Godsdiensten, tijden en culturen 121

    Onsterfelijkheid 130

    Beelden en symbolen van de dood 134

    Moppenpagina: je lacht je rot! 138

Belangrijke woorden 141

Knutselen 153

Een paar dingen vooraf

Dit is een boek over de dood en doodgaan. Is doodgaan erg? Kan het ook mooi zijn? Waarom gaan we eigenlijk dood? En wat gebeurt er dan precies? Wat als de mensen die je het liefst vindt doodgaan? Zou het niet veel leuker zijn als we onsterfelijk waren? Niemand kan je een duidelijk antwoord op al die vragen geven. Honderden en duizenden jaren geleden stelden de mensen ook al zulk soort vragen. We kunnen wel een klein beetje meer te weten komen door erover na te denken en er met anderen over te praten. Misschien word je daar verdrietig van. Maar het kan ook interessant zijn, leuk zelfs!

Terwijl we de teksten en tekeningen voor dit boek maakten, hebben we veel beleefd: we hebben met allerlei mensen over de dood en het leven gesproken, we waren op begraafplaatsen en in crematoria, we zijn dode mensen tegengekomen en hebben over ons eigen levenseinde nagedacht.

We hebben gelachen, soms gehuild, en af en toe waren we met stomheid geslagen. Hoe meer we te weten kwamen, hoe nieuwsgieriger we werden. Met ons boek willen we heel voorzichtig de deur naar een geheimzinnige kamer openen – de deur naar een bijzondere en spannende wereld, die toch voor de vele mensen die in dit boek over hun beroep vertellen heel normaal is.

Het was interessant om te merken dat wij tweeën door onze persoonlijke geschiedenis de ene keer heel anders en de andere keer juist heel erg hetzelfde tegen de dood aankijken. In ons boek komen deze twee gezichtspunten samen. Ze vullen elkaar aan.

Het kwam ook weleens voor dat we opeens helemaal geen zin meer hadden om over leven en dood na te denken. Dan hadden we even pauze nodig. Het liefst gingen we dan de natuur in of deden we iets gezelligs met andere mensen.

Misschien denk jij ook op een gegeven moment: zo is het wel weer genoeg. Misschien is je lieve huisdier of iemand in de familie van wie je veel hield

net overleden en doen de herinneringen je te veel pijn. Of je bent net druk met je leven en hebt nu even geen zin om stil te staan bij de dood. Klap dit boek dan maar gewoon dicht. Je kunt altijd later verder lezen. Helemaal mooi als je dan een aardig iemand in de buurt hebt met wie je over je gedachten en vragen kunt praten.

Dit boek gaat niet alleen over de dood, het gaat ook heel erg over het leven!

Katharina von der Gathen en Anke Kuhl

ALS HET LEVEN OPHOUDT

Begin en einde

Het begin van het leven is minstens zo sensationeel als het einde. Elk mens begint met een eerste ademhaling en een eerste schreeuw aan een groot avontuur. Vroedvrouwen vertellen dat je meteen al kunt merken hoe verschillend we zijn. Terwijl de ene baby de hele boel bij elkaar krijst, ligt de andere ontspannen op de buik van de moeder om zich heen te kijken.

Op een dag, veel later, zal dit kleine mensje zijn laatste adem uitblazen. Ook dit zal een uniek moment zijn, met niets te vergelijken.

In de natuur hebben dingen vaak twee kanten. Ze lijken totaal verschillend en zijn toch onlosmakelijk met elkaar verbonden. Er is geen dag zonder nacht, geen zomer zonder winter, geen slapen zonder wakker zijn. Omgekeerd geldt natuurlijk precies hetzelfde.

Ook geboren worden en doodgaan zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Misschien is het

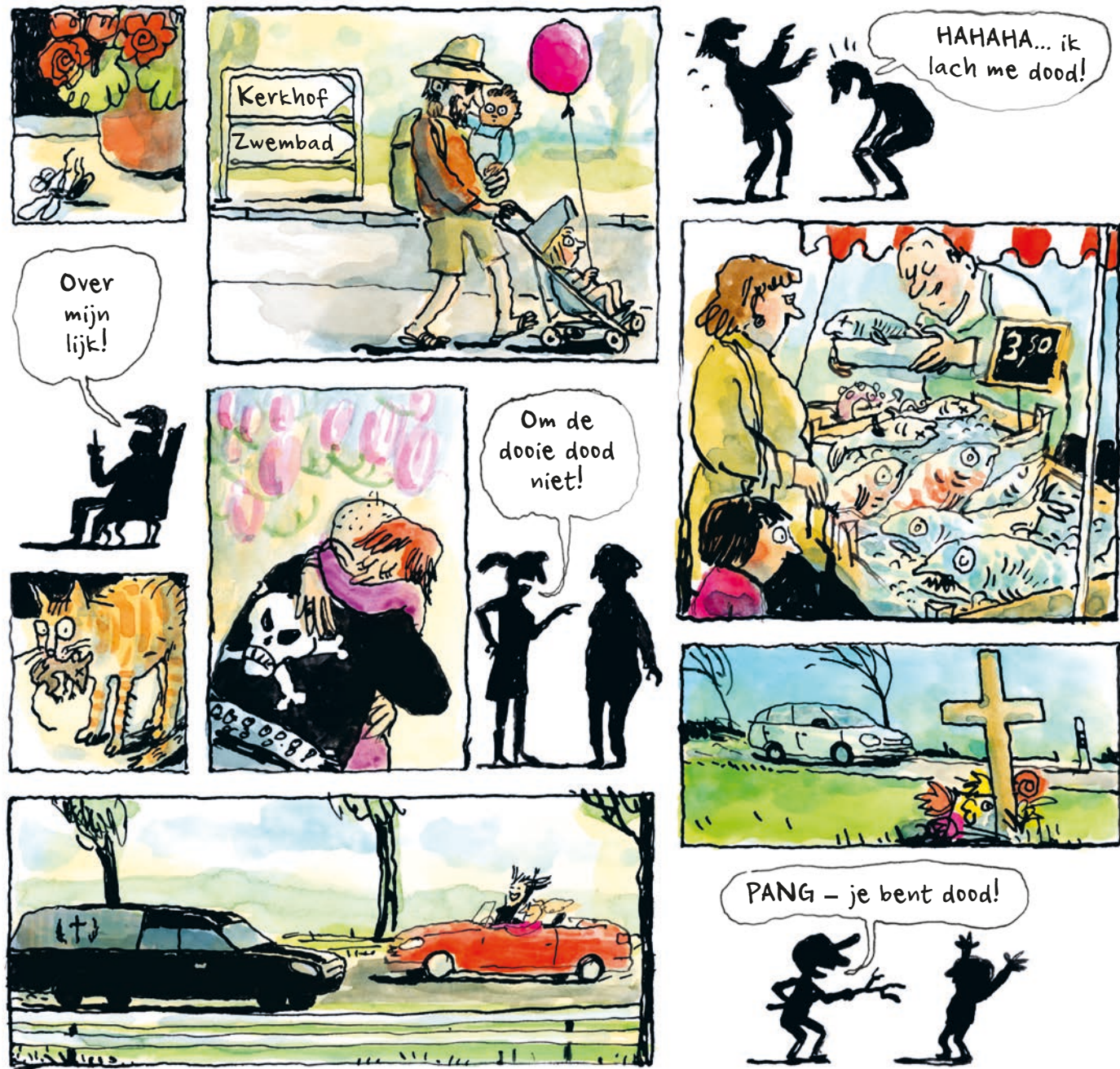
leven dat zich tussen geboorte en dood afspeelt juist zo uniek en bijzonder omdat er een begin is en een einde.

Als je midden in het leven staat, lijkt de dood ver weg. De meeste mensen denken er bijna nooit aan dat ze op een dag zullen sterven. Anders zouden ze zich misschien de hele tijd zorgen maken, niet alleen over zichzelf, maar ook over de mensen om hen heen. Misschien zouden ze zich dan veel minder vrolijk en vrij voelen.

Maar als je goed kijkt, kun je de dood elke dag tegenkomen. Hij verstopt zich in onze taal en in de buurt waar we wonen, hij ligt op straat of viert feest met ons. Vaak besteden we er zo kort mogelijk aandacht aan. Als aan een vervelende vlieg die je gauw weg wappert.

Op de volgende twee bladzijden zie je waar je hem kunt vinden.

Kon je de hele geschiedenis van de aarde, met alle mensen, dieren en planten, alle zeeën, woestijnen en bossen, met de wind en de regen, dagen en nachten, maar in een heel snel tempo terugkijken. Dan zou je zien dat het één groot sterven en opnieuw ontstaan is.

Als er niemand dood zou gaan en er niets zou ver- gaan, zouden er vast allang geen mensen meer zijn. Dan zou het op een bepaald moment gewoon te vol zijn geworden op onze planeet. Wie doodgaat, maakt plaats voor nieuw leven, zoals in de herfst de oude blaadjes van de bomen vallen om ruimte te maken voor het frisse nieuwe groen van de lente.

Dat is soms verdrietig en moeilijk te accepteren. Maar het kan ook troost geven, omdat je weet: het leven gaat altijd door. Het wordt van generatie op generatie doorgegeven. Daarom is doodgaan iets natuurlijks.

Het leven is niet voor iedereen even lang. Het kan negentig jaar duren, negen jaar, negen dagen of zelfs maar negen uur. Toch is elk geleefd leven altijd een heel leven.

Zo lang leven ze - als ze niet eerder doodgaan:

